

بررسی تاثیر آموزش بر نحوه نگرش کادر پرستاری نسبت به مشارکت والدین در امر مراقبت از کودک بستری در بیمارستان دکتر شیخ مشهد سال ۱۳۸۴

مهری فیروزه^۱، شهلا ملا حسینی^۲

تاریخ دریافت ۸۶/۱۲/۲۲، تاریخ پذیرش ۸۷/۲/۱۰

چکیده

مقدمه: در فرآیند توسعه ملی، تأمین سلامتی و آموزش کادر پرستاری محور اصلی و تعیین کننده در مراقبت کودکان است. تحقیقات نشان می‌دهد پیشگیری از عوارض بستری شدن کودک در بیمارستان نیازمند وجود تسهیلات لازم در بخش‌های اطفال می‌باشد و نگرش مثبت پرستاران نسبت به حضور والدین در کنار کودک و ایجاد تسهیلات مناسب لازم و ضروری است. در همین راستا پژوهش حاضر با هدف تعیین تأثیر آموزش مشارکت والدین بر نحوه نگرش کادر پرستاری در مراقبت از کودک بستری انجام گرفت.

مواد و روش کار: این پژوهش یک تحقیق نیمه تجربی، روش نمونه‌گیری به صورت سرشماری و جامعه مورد نظر کلیه پرستاران و بهیاران را شامل می‌شد (۶۵ نفر). ابزار گردآوری داده‌ها، پرسشنامه‌ای بود که در طی پیش آزمون و پس آزمون توسط واحدهای مورد پژوهش تکمیل شد. در بررسی اعتبار علمی پرسشنامه از روش اعتبار محتوی و پایایی آن از روش آزمون مجدد استفاده گردید.

یافته‌ها: اکثریت ۸۱/۵٪ واحدهای مورد پژوهش قبل از آموزش دارای نگرش متوسط و بعد از آموزش اکثریت ۷۰/۸٪ واحدهای مورد پژوهش از نگرش خوب برخوردار شده‌اند. میانگین امتیازات کسب شده واحدهای مورد پژوهش قبل از آموزش ۶۱/۶۵ و بعد از آموزش ۷۹/۲۹ می‌باشد. آزمون تی زوج با توجه به $(p = 0/000)$ بین امتیازات نحوه نگرش قبل و بعد از آموزش تفاوت معنی‌دار آماری را نشان می‌دهد.

بحث و نتیجه‌گیری: نتایج حاصل از این پژوهش با اکثر تحقیقات مشابه هم خوانی دارد. هم‌چنین آزمون آماری تی زوج مؤید آن است که بین میانگین امتیازات کسب شده از آگاهی و نحوه نگرش واحدهای مورد پژوهش تفاوت معنی‌دار $(p < 0/001)$ قبل و بعد از آموزش وجود داشته که این نشان دهنده تأثیر آموزش می‌باشد.

واژه‌های کلیدی: آموزش، مشارکت والدین، مراقبت، کودک بستری

فصلنامه دانشکده پرستاری و مامایی ارومیه، دوره ششم، شماره دوم، ص ۸۶-۸۱، تابستان ۱۳۸۷

فکس: ۰۸۵۴-۲۲۸۵۱۴

آدرس مکاتبه: سمنان - دانشگاه آزاد سمنان تلفن: ۰۹۱۵۱۸۶۱۱۵۴

مقدمه

شوند (۱). براساس آمارهای منتشر شده در کشور انگلستان سالانه به ازای هر یازده نفر مراجعه کننده، زیر نوزده سال یک مورد پذیرش در بیمارستان وجود دارد (۲). در کشور آمریکا هر

بستری شدن در بیمارستان از حوادثی است که بسیاری از کودکان حداقل یک بار آن را تجربه می‌کنند. پنج درصد کودکان ممکن است چندین بار در دوران کودکی در بیمارستان بستری

^۱ کارشناس ارشد و عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد واحد سمنان

^۲ عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد واحد تهران

ساله تقريباً ۲۲-۲۰ درصد کودکان و نوجوانان به دليل نوعي جراحت در بخش اورژانس بیمارستان‌ها، خدمات پزشکی دریافت کرده و حداقل همين تعداد نيز در مطب تحت درمان قرار می‌گیرند، ۲/۵٪ نياز به بستری در بیمارستان دارند و ۵۵٪ دست کم برای مدتی کوتاه ناتوانی ناشی از صدمات را متحمل شده‌اند (۳). در کشور ایران طی آمار سال ۱۳۷۸ در استان گیلان سالانه تعداد ۵۹۴۹۱ کودک توسط والدین به درمانگاه‌های مختلف مراجعه و بستری می‌گردند. اهمیت حمایت از کودک و خانواده در سال‌های اخیر در حال پیشرفت است، پرستاران بخش‌های اطفال نيز علاوه بر دارا بودن نقش‌های مشاوره، مراقبت کننده، هماهنگ کننده، حمایت از کودکان بیمار و خانواده آن‌ها را به عهده دارند در ایفای نقش‌های مذکور نکته مهم مورد تأکید، کمک به نوتوانی کودک و بازگشت وی به حداکثر سطح کارآیی متعاقب بیماری می‌باشد (۴).

بهداشت و آموزش از ابعاد اساسی زندگی، سلامت و رفاه اجتماعی و از حقوق اولیه هر کودک است، عدم دسترسی به بهداشت برای کودکان نه تنها یک پدیده غیر انسانی به شمار می‌آید، بلکه از طریق کاهش کارآیی جسمی و توانایی ذهنی به افزایش بیماری‌ها در جامعه و عدم کارآیی سرمایه‌گذاری‌های آموزشی و افزایش هزینه‌های بهداشتی منجر می‌شود، به این ترتیب در فرآیند توسعه ملی، تأمین سلامتی و آموزش کادر پرستاری محور اصلی و تعیین کننده در امر مراقبت کودکان در بخش‌های اطفال می‌باشد (۵). تحقیقات نشان می‌دهد پیشگیری از عوارض بستری شدن کودک در بیمارستان نیازمند وجود تسهیلات لازم در بخش‌های اطفال می‌باشد و نگرش مثبت پرستاران نسبت به حضور والدین در کنار کودک و ایجاد تسهیلات مناسب لازم و ضروری است، لذا بهتر است تا حد امکان مراقبت از کودک به والدین واگذار شود (۶). سنایی نسب ۱۳۸۱ در ارتباط با مشارکت در امر ارتقای سلامت می‌نویسد: مشارکت توافقی است داوطلبانه بین دو یا چند

نفر جهت همکاری در راستای یک سری نتایج بهداشتی مشترک (۷).

با عنایت به مطالب فوق که نشانگر اهمیت مشارکت والدین در امر مراقبت از کودکان بستری می‌باشد و مشاهده مشکلات جسمی و عاطفی کودکان بستری به علت جدایی از والدین و دارا بودن نگرش خنثی و بی تفاوت تعدادی از پرستاران نسبت به دخالت دادن والدین در امر مراقبت از کودک و هدایت آنان، پژوهشگر بر آن شد که به انجام این تحقیق در بخش اطفال بیمارستان دکتر شیخ شهر مشهد با هدف تعیین نحوه نگرش کادر پرستاری در امر مراقبت از کودک بستری قبل و بعد از آموزش بپردازد.

مواد و روش کار

این پژوهش یک تحقیق نیمه تجربی و روش نمونه‌گیری به صورت سر شماری است. نمونه‌های تحقیق شامل پرستاران و بهیاران به تعداد ۶۵ نفر که شاغل در بیمارستان اطفال دکتر شیخ شهر مشهد می‌باشند. ابزار گردآوری داده‌ها، پرسشنامه‌ای بود که در طی پیش آزمون و پس آزمون توسط واحدهای مورد پژوهش تکمیل شد و شامل ۲ بخش بود، بخش اول شامل ۹ سؤال مربوط به مشخصات فردی واحدهای مورد پژوهش (سن، میزان سابقه کار در بخش اطفال، وضعیت تأهل، رشته تحصیلی، میزان تحصیلات، وضعیت استخدامی، تعداد نوبت کاری) و بخش دوم حاوی ۱۹ سؤال در ارتباط با نگرش واحدهای مورد پژوهش درباره موضوع پژوهش که براساس مقیاس لیکرت در ۵ سطح با نمرات (کاملاً موافقم نمره ۴، موافقم نمره ۳، بی نظرم نمره ۲، مخالفم نمره ۱ و کاملاً مخالفم نمره صفر) امتیازبندی شدند. جهت بررسی اعتبار علمی پرسشنامه از روش اعتبار محتوی استفاده شد و همبستگی بین نتایج حاصله از ۲ مرحله بیش از ۹۵٪ بود. در تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش‌های آماری توصیفی و استنباطی استفاده شد که شامل: آزمون تی زوج و تست ویل کاکسون می‌باشد.

جدول شماره (۱): توزیع فراوانی مطلق و نسبی واحدهای مورد پژوهش بر حسب وضعیت پاسخگویی به عبارات در زمینه نحوه نگرش قبل و بعد

از آموزش در بیمارستان دکتر شیخ شهر مشهد سال ۱۳۸۴.

رتبه	وضعیت نحوه نگرش قبل از آموزش وضعیت نحوه نگرش بعد از آموزش	شاخص فراوانی	کاملاً موافقم		موافقم		بی نظرم		مخالفم		کاملاً مخالفم		جمع		نتیجه آزمون ویلکو کسون	
			درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	p	z
۱	والدین باید در تمام جنبه‌های مراقبت و درمان کودک بستری، در بیمارستان مشارکت داشته باشند.	عبارات مربوط به نحوه نگرش نسبت به مشارکت والدین در امر مراقبت از کودک بستری	۱۲	۱۸/۵	۲۷	۴۱/۵	۷	۱۰/۸	۱۴	۲۱/۵	۱	۱/۵	۶۵	۱۰۰	۰/۵۵	۰/۵۸
۲	مشارکت والدین در تصمیم‌گیری اقدامات تشخیصی، درمانی کودک بستری ضروری است.		۱	۱/۵	۲۳	۳۵/۴	۵	۷/۷	۱	۱/۵	۱	۱/۵	۶۵	۱۰۰	۰/۰۰۰	-۵/۳۳
۳	مشارکت والدین در برنامه مراقبت از کودک بستری باعث تداوم روابط خانوادگی می‌شود.		۹	۳/۸	۳۳	۵۰/۸	۱۹	۱/۵	۰	۰	۱	۱/۵	۶۵	۱۰۰	۰/۰۰۰	-۴/۷۱
۴	مشارکت والدین در طرح مراقبت از کودک بستری باعث تقویت احساس شایستگی و اعتماد به نفس آنها می‌شود.		۱۷	۳۶/۱	۲۸	۴۳/۱	۱۸	۳/۱	۰	۰	۰	۰	۶۵	۱۰۰	۰/۰۰۰	-۴/۲۰
۵	مشارکت والدین در امر مراقبت از کودک بستری باعث ایجاد احساس امنیت در کودک بستری می‌شود.		۳۲	۴۹/۲	۲۴	۳۶/۹	۷	۱۰/۸	۰	۰	۰	۰	۶۵	۱۰۰	۰/۰۱	-۲/۳۵
۶	مشارکت والدین باعث کاهش اختلالات رفتاری در کودک بستری می‌شود.		۱۵	۲۳/۱	۲۶	۴۰	۲۱	۲۳/۳	۰	۰	۰	۰	۶۵	۱۰۰	۰/۰۰۰	-۴/۲۸
۷	مشارکت والدین در امر مراقبت از کودک بستری باعث سازگاری بیشتر با بستری شدن و بیماری می‌شود.		۱۷	۲۶/۲	۲۹	۴۴/۶	۱۶	۲۴/۶	۱	۱/۵	۰	۰	۶۵	۱۰۰	۰/۰۰۰	-۳/۹۳
۸	مشارکت والدین در مراقبت از کودک بستری باعث رفع بهتر نیازهای عاطفی کودک بستری می‌شود.		۲۹	۴۴/۶	۲۸	۴۲/۱	۵	۷/۷	۲	۳/۱	۰	۱/۵	۶۵	۱۰۰	۰/۰۰۰	-۵/۳۳
۹	حضور و مشارکت والدین فقط در صورت حاد بودن کودک بستری ضروری است.		۸	۱۲/۳	۳۸	۵۸/۵	۶	۹/۲	۰	۰	۰	۰	۶۵	۱۰۰	۰/۰۰۰	-۲/۷۸
۱۰	مشارکت والدین در امر مراقبت از کودک بستری باعث رفع نیازهای تکاملی کودک می‌شود.		۱۳	۲۰	۲۴	۳۶/۹	۱۸	۲۷/۷	۲	۳/۱	۰	۰	۶۵	۱۰۰	۰/۰۰۴	-۲/۰۶
۱۱	حضور و مشارکت والدین فقط در صورت مزمن بودن بیماری کودک بستری ضروری است.		۷	۱۰/۸	۳۸	۵۸/۵	۶	۹/۲	۰	۰	۰	۰	۶۵	۱۰۰	۰/۰۰۰	-۳/۸۵
۱۲	حضور والدین بر بالین کودک کافی است و نیازی به مشارکت آنها در امر مراقبت از کودک نیست.		۱۰	۱۵/۴	۲۸	۴۲/۱	۷	۱۰/۷	۱	۱/۵	۱	۱/۵	۶۵	۱۰۰	۰/۰۰۴	-۲/۷۶

رتبه	وضعيت نحوه نگرش قبل از آموزش وضعيت نحوه نگرش بعد از آموزش	شاخص	عبارات مربوط به نحوه نگرش نسبت به مشاركت والدين در امر مراقبت از کودک بستري	كاملاً موافقم		موافقم		بي نظرم		مخالقم		جمع		نتيجه آزمون ويلكوسون	
				تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	p	z
۱۳	ملاقاتهاي کوتاه مدت (روزانه ۱-۲ ساعت) بهتر از حضور مداوم والدين بر بالين کودک است.	۶	۹/۱	۱۳	۲۰/۱	۳۰	۴۶/۱	۱۳	۲۰/۱	۳۰	۴۶/۱	۱۳	۲۰/۱	۰/۰۰۰	-۴/۴۳
۱۴	مشاركت والدين در مراقبت از کودک باعث کاهش مسئوليت كادر پرستاري براي مراقبت از کودک مي شود.	۱۳	۲۰/۱	۳۰	۴۶/۱	۱۳	۲۰/۱	۱۳	۲۰/۱	۳۰	۴۶/۱	۱۳	۲۰/۱	۰/۰۰۰	-۴/۴۳
۱۵	حضور مداوم والدين در مراقبت از کودک بستري باعث دخالت و دخالت در انجام كار كادر پرستاري مي شود.	۴	۶/۲	۲۲	۳۳/۸	۲۲	۳۳/۸	۴	۶/۲	۲۲	۳۳/۸	۴	۶/۲	۰/۰۰۰	-۵/۵۷
۱۶	يادگيري مهارتهاي مراقبتي توسط والدين باعث به خطر افتادن هويت شغلي و حرفه اي كادر پرستاري مي شود.	۶	۹/۳	۳۷	۵۶/۹	۳۷	۵۶/۹	۶	۹/۳	۳۷	۵۶/۹	۶	۹/۳	۰/۰۰۰	-۴/۹۴
۱۷	والدين فقط مي توانند در مراقبت هاي روزانه کودک بستري (تغذيه، لباس، دفع و...) مشاركت داشته باشند.	۴	۶/۲	۱	۱/۵	۳۷	۵۶/۹	۴	۶/۲	۱	۱/۵	۳۷	۵۶/۹	۰/۰۰۰	-۵/۸۶
۱۸	در صورت تمايل والدين مي توانند هنگام احياء در اتاق حضور داشته باشند.	۳	۴/۶	۲۴	۳۶/۹	۲۴	۳۶/۹	۳	۴/۶	۲۴	۳۶/۹	۳	۴/۶	۰/۹۵	-۰/۰۶
۱۹	مشاركت والدين باعث افزايش فشار كار پرسنل (براي آموزش و نظارت بر كار والدين) مي شود.	۴	۶/۲	۲۶	۳۹/۴	۲۶	۳۹/۴	۴	۶/۲	۲۶	۳۹/۴	۴	۶/۲	۰/۰۰۰	-۵/۳۳

يافته ها

يافته ها نشان داد پس از آموزش كادر پرستاري، پاسخ هاي منفي کاهش و پاسخ هاي مثبت افزايش يافته است. قبل از آموزش بيشترين درصد پاسخ هاي كاملاً موافق مربوط به عبارت ۵، ۴۹/۲٪ و كم ترين آن ها به عبارت ۱، ۱/۵٪ است و پس از آموزش بيشترين، ۶۳/۱٪ پاسخ هاي كاملاً موافق مربوط به عبارت ۵ و كم ترين، ۹/۳٪ مربوط به عبارت ۱۸ مي باشد. هم چنين نتايج آزمون هاي Z و ويل كاكسون نشان مي دهد كه در كلييه سؤالات قبل و بعد از آموزش تفاوت معني دار آماري وجود دارد ($P < 0/05$)، به جز در سؤالات شماره ۱ و ۱۸ كه تفاوت معني دار آماري وجود نداشت (جدول شماره ۱).

يافته هاي پژوهش در ارتباط با مشخصات دموگرافيك نشان داد از كل نمونه هاي مورد بررسي بيشترين ۵۲/۳٪ در بخش هايي از جمله بخش مراقبت ويژه، دياليز، داخلي، جراحی اطفال، ۴۳/۱٪ داراي سابقه كار بين ۱۰-۱ سال، ۴۹/۲٪ سابقه كار بين ۱-۶ سال، ۳۵/۴٪ در گروه سني ۳۱-۴۰ سال قرار داشته، ۳۵/۴٪ در گروه سني ۳۱-۴۰ سال، ۶۳/۱٪ متأهل، ۸۶/۶٪ پرستار و ۱۵/۴٪ بهيار مي باشند. اكثريت واحدهاي مورد پژوهش ۷۵/۴٪ ليسانس، در ارتباط با نوع استخدام ۶۶/۲٪ استخدام رسمي و ۵۵/۴٪ در يك نوبت كاري مشغول به كار مي باشند.

یافته‌ها نشان داد میانگین امتیازات کسب شده واحدهای مورد پژوهش قبل از آموزش ۶۱/۶۵ و بعد از آموزش ۷۹/۲۹ می‌باشد. آزمون t زوج با توجه به ($p = ۰/۰۰۰$) بین امتیازات نحوه

جدول شماره (۲): توزیع فراوانی مطلق و نسبی واحدهای مورد پژوهش برحسب امتیازات کسب شده از نحوه نگرش نسبت به مشارکت والدین در امر مراقبت از کودک بستری قبل و بعد از آموزش در بیمارستان دکتر شیخ شهر مشهد سال ۱۳۸۴.

نتیجه آزمون	بعد از آموزش		قبل از آموزش		مرحله آزمون
	درصد	تعداد	درصد	تعداد	فراوانی امتیازات نحوه نگرش
$t = ۱۲/۱۸$ $p = ۰/۰۰۰$ $df = ۶۴$	۰	۰	۱۲/۳	۸	ضعیف (۰-۵۰)
	۲۹/۲	۱۹	۸۱/۵	۵۳	متوسط (۵۱-۷۵)
	۷۰/۸	۴۶	۶/۲	۴	خوب (۷۶-۱۰۰)
	۱۰۰	۶۵	۱۰۰	۶۵	جمع
	۷۹/۲۹		۶۱/۶۵		میانگین
	۶/۳۸		۹/۱۹		انحراف معیار

نگرش متوسط ۷۵-۵۱ و بعد از آموزش اکثریت آنان ۷۰/۸٪ از نحوه نگرش خوب ۱۰۰-۷۶ نسبت به مشارکت والدین در امر مراقبت از کودک بستری برخوردار شده اند.

دانمن و همکارانش^۱ در تحقیقی توصیفی - مقایسه ای تحت عنوان نگرش کارکنان بهداشت و درمان نسبت به مشارکت والدین در امر مراقبت از کودکان بستری در دالاس آمریکا انجام دادند نمونه‌های مورد پژوهش را ۲۵۶ نفر از پرستاران، دانشجویان پرستاری، کمک پرستاران و دانشجویان پزشکی، پزشکان عمومی و متخصصین را تشکیل می‌دادند که آزمون آماری آنالیز واریانس بین میزان تحصیلات و نوع بخش با نگرش آن‌ها تفاوت معنی داری را نشان نداد. آزمون آماری پیرسون تفاوت معنی داری بین سن و نگرش آن‌ها نشان داد ($t = ۰/۹۴$ ، $P < ۰/۰۰۷$). آزمون تی نشان داد نگرش افراد دارای فرزند به طور معنی داری مثبت تر از نگرش افراد فاقد فرزند بود ($P = ۰/۰۳$) و نگرش دانشجویان پرستاری مثبت تر از نگرش دانشجویان پزشکی بوده است ($P = ۰/۰۲$) (۹).

بحث و نتیجه گیری

نتایج حاصل از این پژوهش با اکثر تحقیقات مشابه هم خوانی دارد از جمله پژوهشی تحت عنوان بررسی تأثیر آموزش بر آگاهی و نگرش پرستاران بیمارستان‌های سیستان و بلوچستان در رابطه با بیماری تب خونریزی دهنده کریمو کنگو نشان داد آموزش از اجزاء مهم توسعه بهداشت است و می‌توان به عنوان یک طرح سیستماتیک بر رفتار کسانی که گیرنده خدمات بهداشتی و درمانی هستند تأثیرگذار باشد و سبب تغییر مورد نیاز در نگرش آن‌ها در جهت پیشبرد سلامت گردد (۸).

در پژوهش حاضر آموزش مشارکت والدین بر نحوه نگرش کادر پرستاری در امر مراقبت از کودک بستری تأثیر دارد. براساس یافته‌های پژوهش میانگین امتیازات نحوه نگرش واحدهای مورد پژوهش نسبت به مشارکت والدین در امر مراقبت از کودک بستری قبل و بعد از آموزش اختلاف معنی دار آماری $p < ۰/۰۰۱$ را نشان داد. اکثریت ۸۱/۵٪ واحدهای مورد پژوهش قبل از آزمون از

^۱ Daneman & etal

مربوط به فوايد مشاركت والدين در امر مراقبت از كودكان بستري مي‌باشد. نتايج با استفاده از نرم افزار spss ميانگين، انحراف معيار و آزمون‌هاي همبستگي پيرسون، تي تست و آناليز واريانس مورد تجزيه و تحليل قرار گرفت. نتايج پژوهش نشان داد به طور كلي براساس ميانگين نمره نگرش (۹۲/۲۸ + ۱۲/۵۵) واحدهاي مورد پژوهش داراي نگرش خنثي نسبت به مشاركت والدين در امر مراقبت از كودك بستري دارند (۱۰).

References:

۱. جعفرنژاد ف. پرستاري كودكان در سلامت و بيماري. مشهد، انتشارات پارسيرانيا، ۱۳۸۳، ص ۱۸.
2. Behrman R, Kliegman RM. Nelson textbook of pediatrics. 17th edition, W.B.Saunders co, 2004, pp: 23-25.
3. Hallstrom I. Children's participation in the decision making process during hospitalization. Journal of Pediatric Nursing, vol: 17, 2004, pp: 140-8.
۴. شكني ژ. مطالعه رضاييت والدين كودكان بستري از نحوه برقراري ارتباط با كاركنان با آنان در يكي از مراکز آموزشي - درماني شهر رشت. فصلنامه دانشكده پرستاري و مامايي استان گيلان، سال يازدهم، شماره ۳۸ و ۳۹، ۱۳۷۸، صفحات ۴۱-۴۸.
۵. اسدي نوقايي م ع. درسنامه جامع پرستاري. تهران، نشر اندیشه رفيع، ۱۳۸۱، صفحات ۳۵۴-۳۵۳.

مطالعه توصيفي و مقايسه اي ديگر، تحت عنوان بررسي نگرش كاركنان بهداشتي - درماني نسبت به مشاركت والدين در مراقبت از كودكان بستري در خرم آباد انجام شد. نمونه‌هاي پژوهش شامل ۱۶۹ نفر از پزشكان، پرستاران و دانشجويان شاغل در بيمارستان شهيد مدني خرم آباد بودند و به صورت داوطلب انتخاب شدند. ابزار گردآوري پرسشنامه‌اي مشتمل بر دو بخش كه بخش اول مربوط به ويژگي دموگرافيك (جنس، وضعيت تاهل، وضعيت والديني، بخش، تحصيلات) و بخش دوم شامل ۳۶ سؤال نگرش ۶. گروه مؤلفين دانشكده پرستاري و مامايي شهيد بهشتي. كودك بيمار. تهران، مؤسسه فرهنگي نور دانش، ۱۳۸۲، ص ۱۳.

۷. سنابي نصب ح. راه‌هاي جلب مشاركت جامعه در خدمات بهداشتي و مزايای مشاركت در خدمات بهداشتي و درماني. فصلنامه علمي آموزش بهداشت، ۱۳۸۱، سال اول، شماره ۳ و ۴، صفحات ۴۷-۴۰.

۸. سرايندي ا. بررسي تأثير آموزش بر آگاهي و نگرش پرستاران شاغل در بيمارستان‌هاي استان سيستان و بلوچستان در زمينه بيماري خونريزي دهنده تب كريمه - كنگو. پايان نامه كارشناسي ارشد پرستاري، دانشگاه آزاد اسلامي واحد علوم پزشكي تهران، ۱۳۸۳، صفحات ۱۳۹-۱۳۷.

9. Daneman S M, Duzzetta G E. Health care providers attitudes toward parent participation in the care of the hospitalized child. JSPN, 2003; 8(3), pp: 90-8.

۱۰. ولي‌زاده ف، قاسمي ف. بررسي نگرش پرسنل بهداشتي - درماني نسبت به مشاركت والدين در امر مراقبت از كودكان بستري در بيمارستان شهيد مدني خرم آباد. نشر دانشگاه آزاد اسلامي خوراسگان، ۱۳۸۳، صفحات ۳۷۷-۳۸۸.